

Genç Yetişkinlerin Saldırganlık İfade Biçimlerinin Cinsiyet ve Bilişsel Duygu Düzenleme Tarzları Bağlamında İncelenmesi

Examination of Young Adults' Aggression Expression Styles in Terms of Gender and Cognitive Emotion Regulation

Hilal Çelik¹

Oya Onat Kocabıyık²

Özet: Bu çalışmada, genç yetişkinlerin bilişsel duygu düzenleme tarzları ve cinsiyet özelliklerinin saldırganlık ifade tarzları üzerindeki etkisi araştırılmış. Araştırma modeli olarak genel tarama modellerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma evreni Marmara Üniversitesi'nin farklı fakültelerinde öğrenim görmekte olan ve yaşları 18-33 arasında değişen toplam 426 genç yetişkinden oluşmaktadır. Örneklem seçilirken tesadüfi küme örnekleme yöntemi temel alınmıştır. Veri toplama araçları olarak, "Kişisel Bilgi Formu" "Saldırganlık Envanteri (SE)" ve "Bilişsel Duygu Düzenleme Ölçeği (BDD)" kullanılmıştır. Veri analizi sürecinde SPSS-17 paket programından yararlanılmış olup ilk olarak regresyon modelini oluşturma amacıyla Pearson momentler çarpım korelasyon katsayısından yararlanılmıştır. Ardından cinsiyet ve duygu düzenleme tarzlarının birlikte saldırganlık ifade biçimlerini yordayıp yordamadığını belirlemek için de eşzamanlı çoklu regresyon analizi uygulanmıştır. Yapılan analizler neticesinde cinsiyet ve bilişsel duygu düzenleme tarzlarının birlikte fiziksel ve sözel saldırganlık üzerinde yordayıcı etkisinin olduğu, saldırganlıktan kaçınma ve dürtüsel saldırganlık ifade biçimlerinde ise yalnızca bilişsel duygu düzenleme tarzlarının yordayıcı bir etkisinin olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Saldırganlık, cinsiyet, duygu düzenleme, bilişsel duygu düzenleme

Abstract: The purpose of this study is to explore the impact of gender and cognitive emotion regulation on young adults' aggression expression styles. This research was performed in accordance with the rational screening model. The sample comprised of 426 young adults (ages ranged from 18 to 33= M: 21.14 ve sd:2.02) were randomly selected from students studying at various departments of Marmara University. The "Personal Information Sheet" designed by the researcher, "Aggression Inventory" (AI) and "Cognitive Emotion Regulation Questionnaire" (CERQ) were used as data gathering tools. To analyze gathered data the Statistical Package for the Social Sciences (SPSS-17) was utilized. In data analysis process, firstly Pearson product-moment correlation coefficients were used to generate regression model thereafter sequential multiple regression was conducted to determine the best linear combination of gender and emotion regulation styles for predicting aggression expression styles. The result of data analysis demonstrated that young adults' physical and verbal aggression expression styles were significantly explained by the combination of gender and cognitive emotion regulation. Further, it was found that cognitive emotion regulation solely predicted young adults' impulsive aggression and avoidance.

Key Words: Aggression, gender, emotion regulation, cognitive emotion regulation

GİRİŞ

Genel olarak, canlı veya cansız herhangi bir varlığa karşı fiziksel ve/veya duygusal olarak zarar vermeyi amaçlayan her türlü davranış biçimi olarak tanımlanan (Berkowitz,1987; Brehm ve Kassın, 1990; Dodge ve Crick, 1990; Gormlyve Brodzinsky, 1993; Vander ve Zanden, 1993) saldırganlık ve benzeri pek çok davranış, günümüzde giderek artmakta ve şekil değiştirmektedir. Çocukların oyunlarındaki kavgalardan, sokak çatışmalarına ve savaşa kadar geniş bir yelpazede kendine ifade biçimi bulan, bir insanın bir diğer varlığa veya kendine acı verme, onu tahrip etme çabası olan saldırganlık (Felsten ve Hill 1999; Lui, 2004) belki de üzerinde en çok araştırma yapılan insan

¹ Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık A.B.D, hilalcelik@marmara.edu.tr

² Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık A.B.D, oyaonat@trakya.edu.tr

davranışlarından birisidir. Ne var ki, bugün dahi bu olgunun herkes tarafından kabul edilen tek bir tanımının yapılması olası değildir. Diğer psikolojik ve sosyal olgular gibi saldırganlık da değişik şekillerde ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda araştırmacılar tek ve dolayısıyla yetersiz kalacak bir tanım yapmak yerine, dışavurum tarzlarını dikkate alarak saldırganlığı farklı başlıklar altında sınıflandırarak tanımlamışlardır (Çelik, 2010).

En yaygın saldırganlık türünden biri olarak sınıflandırılan fiziksel saldırganlık; kişisel aşağılanmaya veya hakarete karşı koymak ya da provokatif durumlara tepkide bulunmak amacıyla fiziksel güç kullanımı olarak tanımlanır. Bu saldırganlık türünde taraflar arasında fiziksel çatışma ve sürtüşme söz konusudur. Bir diğer saldırganlık türü olarak sözel saldırganlık ise buyurganlığa, eleştirilmeye, aşağılanmaya ve fiziksel ihlale karşı verilen sözel tepkiler olarak tanımlanır. Dürtüsel saldırganlık ise karar verme ve engellenme toleransının sırasıyla ilişkilendirilerek açıklanır. Saldırganlıktan kaçınma ise herhangi bir çatışma durumundan uzak durmayı içeren her türlü eylem olarak tanımlanır (Gladue, 1994).

Bu tanımlar temel alındığında, saldırganlık başlığı altında sınıflandırılan fiziksel, sözel ya da sembolik davranışların ardında hangi temel güç veya güçlerin var olduğu sorusu akıllara gelir. Geniş kapsamlı pek çok araştırma sonucu saldırganlığın sadece tek bir faktöre ya da psikolojik sürece bağlı kalınarak açıklanamayacağını ortaya koymaktadır. Tek başına bir faktör, sadece saldırganlığın oluşumunda etkili olan parçalardan birinin temsilidir (Huesmann,1987). Bu bağlamda diğer pek çok psikolojik süreçte olduğu gibi saldırgan davranışların oluşumunda da, büyük olasılıkla sayısız eğilim, kişilik özelliği ve birbirinin içine geçmiş pek çok faktörün, çevresel koşullarla da birleşerek bu olguya zemin hazırladığı (Gehlbach, 2000; Huesmann,1987; Lui, 2004; Morris, 2002) kabul edilir.

Saldırganlığın oluşum nedenlerine dair önemli açıklamalardan biri biyolojik temelli kuramdan gelir. Bu kuram, merkezi sinir sistemi ile endokrin sistemi anomalilerinin, hormonal düzensizliklerin, beyin hasarlarının, nöropsikolojik faktörlerin ve ayrıca gen kombinasyonlarının saldırganlığa yol açtığını öne sürmektedir (Aronson, Wilson, Akert, 2005; Liu, 2004; Şenel, 2003). Bilindiği üzere her insan da 23 çift kromozom bulunur ve bunlardan bir çifti cinsiyeti belirler. Kadınlarda cinsiyeti belirleyen kromozom çifti XX şeklinde iken, erkeklerde XY biçimindedir. Y erkekliği belirleyen kromozom olarak düşünülmektedir. Yeni doğmuş çocuklar üzerinde yapılan araştırmalar yaklaşık olarak her 500 erkek çocuktan bir tanesinin fazla bir Y kromozomuna sahip olarak doğduklarını rapor etmektedir. Biyolojik temelli savunan kuramcılar erkeklerdeki bu XYY şeklinde organize olmuş kromozom dizilişinin, genetik olarak saldırganlığı artırıcı bir özelliğe sahip olduğuna vurgu yapar (Allende, 2004). Buna ek olarak cinsiyet hormonlarının saldırgan davranışların oluşumunda önemli bir rol oynadığı görüşü, biyolojik kuramın savunduğu bir diğer noktadır. Alanda yapılan pek çok inceleme ve araştırma çalışması cinsiyet hormonları özellikle testosteron hormonu ile saldırganlık arasında pozitif yönde bir ilişkinin olduğunu rapor etmektedir (Aronson, Wilson, Akert, 2005; Carlson, 1998; Christiansen ve Knussman, 1987; Donovan, 1985; Olweus, 1986; Olweus ve diğ., 1980; Scaramella ve Brown, 1978; Simon, 1981). Şiddet ve saldırgan davranışları nedeniyle hüküm giymiş suçlular ile saldırgan olmayan bireyler arasında yapılan araştırmalar, saldırgan bireylerin, saldırgan olmayan kontrol grubuna göre anlamlı derecede daha yüksek testosteron seviyesine sahip oldukları rapor edilmektedir (Archer, 1991). Carlson (1998), suçlu bayanlar üzerinde yaptığı araştırmada bu bayanların progesteron seviyesinin düşük olduğu menstrasyon dönemlerinde suça daha yatkın olduklarını ve bu dönemlerde daha fazla saldırgan davranışlar sergilediklerini, buna karşın östrojen ve progesteron seviyesinin yüksek olduğu yumurtlama dönemlerinde ise, saldırgan davranışlarının azaldığını rapor etmektedir. Yine Carson (1988), ağırlık kaldıran ve formlarını korumak için testosteron seviyesini arttırıcı maddeler alan sporcuların daha fazla saldırganlık ve düşmanlık eğilimlerinin olduğunu bildirmektedir. Benzer şekilde bu sporla ilgilenmediği halde çeşitli nedenlerden dolayı testosteron seviyesini arttırıcı maddeler alan

kişilerinde saldırganlık ve düşmanlık eğilimlerinde ve davranışlarında artışların olduğu gözlemlenmiştir.

Saldırganlık ve cinsiyet arasındaki ilişkinin varlığı genler, hormonlar dışında toplumda kadın ve erkeklere atfedilen cinsiyet rolleri yakından ilişkili olduğu da düşünülmektedir. Cinsiyet rolleri kadının ve erkeğin sosyal olarak tanımlanmış cinsiyet özelliklerine göre toplum içinde üstlenmesi beklenen roller, sahip olması istenen davranışlar, tutumlar ve özelliklerdir (Bem, 1984). Cinsiyet rolleri, geleneksel sosyal normlar ve kadın ve erkek arasındaki güç eşitsizliği ile yakından ilişkilidir (Prentice ve Carranza, 2002). Erkeksilik ve kadınsılık, cinsiyet rolü davranışı, farklı iki ucu temsil etmektedir. Diğer bir ifade ile erkeksilik ve kadınsılık zıt kutuplarda yer alır ve birey bir uca ne kadar yakınsa, diğer uca o kadar uzaktır (Bem, 1974). Kadınlar dünyasına ait olan atıflar, genel olarak duygularını belli etme, sevginin açıkça dillendirilme, sıcak ve şefkatli olma etrafında yoğunlaşır (Ickes, 1993). Bir lider gibi davranma, saldırgan, hırslı, analitik, zorlayıcı, rekabetçi olma, kendi fikirlerini savunabilme, güçlü, baskın, bağımsız, bireyselci, kolay karar verebilme, kendine güvenme, gerektiğinde risk alma, güçlü kişiliğe sahip olma (Prentice ve Carranza, 2002), maskülen tavırlar sergileme, sorumlu, baskın, cömert güçlü, girişken, gözü pek, atılgan olma, duygularını açığa vurmama, ve benzeri (Bem, 1974) özellikler erkekler dünyasına ait cinsiyet atıfları olarak kabul edilir.

Saldırganlığın oluşum nedenlerine dair bir diğer önemli açıklama ise klasik saldırganlık teorisinden gelir bu teori saldırganlığın oluşumunda en önemli faktörlerden biri olarak duygusal yaşantıları gösterir. Duygusal yaşantılar, özellikle öfke ve heyecansal uyarılma, ayrıca yaşanan engellenme duygusu ve daha pek çok olumsuz duygu yaşantısının saldırgan davranışların oluşumuna sebebiyet verdiği kabul edilmektedir (Loeber ve Hay, 1997). Duygular çocuklukta ve daha sonra yetişkinlikte bireyin kendisi ve sosyal çevresi hakkında önemli bilgiler sağlayan anlam çerçevesi olarak kavramsallaştırılabilir (Eisenberg ve Morris, 2002; Eisenberg, Spinrad ve Smith, 2004; Gross ve Levenson, 1993; Thompson, 1991; Thompson, 1994). Duygular direk olarak insanın neyi, nasıl algılayacağını, bilgiyi ne hızla işleyeceğini, bir durum, olay karşısında ne düşüneceğini ve nasıl tepki vereceğini etkiler (Crick ve Dodge, 1994; Zajonc, 1980). Duyguların bilişi ve bir durum karşısında sergilenen olumlu nitelikteki eylemleri harekete geçirip geçirmediği ya da bireyi olumsuz sonuçlara karşılaştığı eylemlere yönlendirip yönlendirmeye hususunda pek çok faktörün etkili olduğu bilinmektedir. Duygular, potansiyel olarak düşünceleri doğru yöne yönlendirmek suretiyle yargılama sistemine yardımcı bir aracı görevi görür (Pizaro ve Salovey, 2002). Duygular insanların neyi, nasıl algılayacağını, bilgiyi ne hızla işleyeceğini, bir durum, olay karşısında ne düşüneceğini ve nasıl tepki vereceğini etkiler (Crick ve Dodge, 1994). Bu nedenle yaşanan duyguların farkında olmak ve bunları düzenlemek önemli bir beceridir. Duygu düzenleme bir duyguyu, azaltmak, korumak veya arttırmak için kullanılan tüm stratejilerdir (Gross, 1998). Bu düzenleme becerisi, duyguları kontrol etmeden, değerlendirmeden, özellikle amaçları yerine getirmek için duygusal tepkileri değiştirmeden sorumlu içsel ve dışsal süreçlerden oluşur (Thompson, 1994). Duygu düzenleme, içten ya da dıştan gelen duygu ile ilgili ipucunun değerlendirilmesi ile başlamakta ve bu değerlendirmenin davranışsal olarak verilecek tepkiyi düzenlenmesiyle sonuçlanmaktadır (Gross, 1998; Gross ve Levenson, 1993). Bireylerin sahip oldukları duygusal durumlarını düzelleme becerilerinin, problemlerini çözmede, kaygı ve zorlukları idare etmede, önemli ve gerekli bir öncü olduğu da bildirilmektedir (Thompson, 1991).

Bilişsel süreçler aracılığıyla duyguların düzenlenmesinde, bilişsel süreçler kullanılmaktadır. Bireyler karşılaştıkları herhangi bir durumla ilgili duygusal olarak tepki vermeden önce, ilk olarak bu durumla ilgili bilişsel stratejiler geliştirmekte ve daha sonra da duygusal bir şekilde tepki vermektedirler (Garnefski, Kraaij ve Spinhoven, 2001; Lazarus, 1999). Bilişsel duygu düzenleme stratejileri, bireylerin stresli olaylara maruz kaldıktan sonra gelişen duygusal ve davranışsal sorunlarının çözümünde hayati

bir rol oynamakta ve yaşanan stresli olaylardan sonra bireylerin duygularını yönetmesine yardımcı olmaktadır (Garnefski ve Kraaij, 2006; Garnefski, Kraaij ve Spinhoven, 2001).

Bilişsel duygu düzenleme becerisi, bireyin sosyo-duygusal gelişimini olumlu yönde güçlendirebileceği gibi tam tersi bir etki yaparak güçlenmesini engelleyebilir. Özellikle çocukluk döneminde duygu düzenleme becerisindeki herhangi bir kusur ya da eksiklik davranış problemlerinin ve saldırganlığın ortaya çıkmasına neden olabilmektedir (Eisenberg ve Fabes, 1992). Düşük duygu düzenleme becerisine sahip olan bireylerin yüksek saldırganlık tepkileri gösterdikleri aynı zamanda problemlili duygu düzenleme becerisi ile saldırganlık arasındaki ilişki olduğu ifade edilmektedir (Eisenberg, Fabes, Nyman, Bernzweig, Bernzweig ve Pinuelas, 1994).

Eisenberg ve Fabes (1992) çok şiddetli, yoğun olumsuz duygu deneyimleri olan bireylerin duygu düzenleme becerilerinin yetersiz olduğu ve kolaylıkla saldırgan nitelikte taşkınlıklar/patlamalar gösterebildiklerini bildirmişlerdir. Davidson, Putman ve Larson (2000) duygularını düzenleyemeyen bireylerin saldırganlık ve dürtüsel şiddet davranışları sergileme olasılıklarının oldukça yüksek olduğunu ileri sürmektedirler. Bilişsel duygu düzenleme stratejileri ile ilgili yapılan çalışmalar genel olarak depresyon, anksiyete, stres ve öfke gibi sürekli olumsuz duygular ile ilişkilendirilmiştir (Garnefski ve Kraaij, 2006; Garnefski, Kraaij ve Spinhoven, 2001; Garnefski, Teerds, Kraaij, Legerstee ve Kommer, 2004; Nolen-Hoeksema, 2000; Rey ve Extremera, 2012). Sullivan ve çalışma arkadaşları (2010) öfke ve üzüntü duygularını düzenleme güçlüğü olan ergenlerin fiziksel ve ilişkisel saldırganlığa başvurduklarını bildirirken benzer şekilde Cohn ve diğerleri (2010) çalışmalarında duygu düzenleme güçlüğü ile (özellikle düşük düzey duygu farkındalığı ve netliği) saldırganlık arasında anlamlı bir ilişkinin olduğunu tespit etmişlerdir. Ancak araştırmaların birçoğu hangi duygu düzenleme stratejilerinin saldırganlığa yol açtığını ya da aralarında nasıl bir ilişki olduğunu sistematik olarak ortaya koymamaktadır. Bu çalışma, saldırganlık üzerinde önemli rol oynayan cinsiyet ve bilişsel duygu düzenleme stratejilerinin birlikte saldırganlık üzerinde etkin bir rol oynayıp oynamadığı tespit etme amacını gütmektedir. Bu amaç doğrultusunda bu çalışmada, bilişsel bilgi düzenleme tarzları (*kendini suçlama, kabul etme, düşünceye odaklanma, pozitif tekrar odaklanma, plana tekrar odaklanma, pozitif yeniden gözden geçirme, bakış açısına yerleştirmek, yıkım ve diğerlerini suçlama*) ile cinsiyet (kadın ya da erkek olmanın) değişkenlerinin birlikte genç yetişkinlerin saldırganlık ifade biçimleri üzerinde anlamlı bir yordayıcılığının olup olmadığı sorusuna cevap aranmıştır.

YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli ve Çalışma Grubu

Bu araştırma, genel tarama modellerinden biri olan ilişkisel tarama modeline uygun olarak hazırlanmıştır. Araştırmanın çalışma evrenini Marmara Üniversitesi'nin farklı fakültelerinde öğrenim görmekte olan ve yaşları 18-33 ($\bar{x} = 21.14$ ve $ss = 2.02$) arasında değişen genç yetişkinler oluşturmuştur. Örneklem seçilirken tesadüfi küme örnekleme yöntemi temel alınmıştır. Araştırmanın örneklemi, Atatürk Eğitim Fakültesi'nde (PDR, Özel Eğitim, Türkçe Eğitimi) 120, Teknik Eğitim Fakültesi'nde (Tekstil Eğitimi, Metal, Makine) 106, Fen-Edebiyat Fakültesi'nde (Kimya, Matematik, Coğrafya) 100 ve Mühendislik Fakültesi'nde (Çevre, Endüstri, Biyomühendislik) 100 öğrenci olmak toplam 426 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmaya katılan genç yetişkinlerin 114'ü (%33.8) kız, 282'si (%66.2) ise erkektir. Katılımcıların annelerinin büyük bir kısmı (n=290, %68.1) ilkököl ve (n=63, %14.8) lise mezunu ve yine benzer bir şekilde babalarında büyük bir çoğunluğu ilkököl (n=169, %39.7) ve lise (n=104, %24.4) mezunu olduğu tespit edilmiştir.

2.2. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada, genç yetişkinlerin saldırganlık ifade tarzlarını belirlemek amacıyla Saldırganlık Envanteri (SE) ve duygu düzenleme tarzlarını belirlemek için ise Bilişsel Duygu Düzenleme Ölçeği (BDD)' den yararlanılmıştır. Bu araçların yanı sıra katılımcılar hakkında bazı demografik bilgilere ulaşma amacıyla da araştırmacılar tarafından hazırlanan "Kişisel Bilgi Formu" kullanılmıştır.

2.2.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacılar tarafından hazırlanan "Kişisel Bilgi Formu"nda genç yetişkinlerin cinsiyet, yaş, anne-baba eğitim düzeyine ilişkin sorulara yer verilmiştir.

2.2.2. Saldırganlık Envanteri (SE)

Olweus tarafından geliştirilen ve Gladue (1994) tarafından modife edilen Saldırganlık Envanteri (Aggression Inventory) toplam 30 maddeden meydana gelmektedir. Ölçeğin değerlendirme aşamasında ise 20 madde değerlendirmeye alınmaktadır. Beşli derecelmeli Likert tipi (1 = bana hiç uygun değil, 2= bana birazcık uygun, 3= bana kısmen uygun, 4= bana çok uygun, 5= bana tamamıyla uygun) bir ölçme aracı olan bu envanter, "fiziksel saldırganlık", "sözel saldırganlık", "dürtüsel saldırganlık", ve "saldırganlıktan kaçınma" olmak üzere toplam 4 alt boyutu içermektedir (Gladue, 1994). Puanlama, alt boyutlara dâhil olan tüm maddelerin toplanması ve çıkan sonucun ilgili alt boyut kapsamına giren madde sayısına bölünmesiyle elde edilmektedir. Envanterin Türkçe uyarlanması, geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları Çelik ve Otrar (2009) tarafından yapılmıştır. Geçerlik ve güvenilirlik çalışması sonucunda Cronbach Alpha değeri $\alpha=.823$, test-r-test güvenilirlik katsayısı ise " $r=.528$ " olarak bulunmuştur. Envanterin orijinal faktör yapısına bağlı kalınarak geçerliliği test etmek üzere ölçüt bağımlı geçerlik yönteminden yararlanılmış olup ölçüt bağımlı geçerlik analizi sonucunda SE ile saldırganlık ölçeği (SÖ) arasında ($r=.766$) istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki elde edilmiştir.

2.2.3. Bilişsel Duygu Düzenleme Ölçeği (BDD)

Garnefski, Kraaij ve Spinhoven (2001) tarafından geliştirilen Bilişsel Duygu Düzenleme Ölçeği (Cognitive Emotion Regulation Questionnaire) beşli dereceli Likert tipi (1 = bana hiç uygun değil, 2= bana birazcık uygun, 3= bana kısmen uygun, 4= bana çok uygun, 5= bana tamamıyla uygun) bir ölçme aracıdır. Ölçek toplam 36 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin orijinal formunda Cronbach alfa değeri .67 ile .81 arasında değer almaktadır. Ölçek, "kendini suçlama", "kabul etme", "düşünceye odaklanma", "pozitif tekrar odaklanma", "plana tekrar odaklanma", "pozitif yeniden gözden geçirme", "bakış açısına yerleştirmek", "yıkım" ve "diğerlerini suçlama" olmak üzere toplam dokuz alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin Türkçe uyarlanması, geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları Onat ve Otrar (2010) tarafından yapılmış olup Cronbach Alpha değeri $\alpha=.784$, test-r-test güvenilirlik katsayısı ise " $r=.1,00$ " olarak tespit edilmiştir. Ölçeğin geçerlilik çalışmaları kapsamında, ölçüt bağımlı geçerlik yönteminden yararlanılmıştır. Bilişsel Duygu Düzenleme Ölçeği ile Olumsuz Duygudurum Ölçeği arasında ($r=-.572$) istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki elde edilmiştir.

2.3. Uygulama

Araştırmaya ait uygulamalar araştırmacılar tarafından gerekli izinler alındıktan sonra, önceden belirlenen tarih ve saat dilimi arasında bizzat araştırmacılar tarafından tüm katılımcıların gönüllü katılımı esas alınarak gerçekleştirilmiştir. Veri toplama sürecinde araştırmacının amacı ve uygulayıcıların vereceği cevaplardaki samimiyetin önemi hakkında katılımcılara bilgiler verilmiştir. Ayrıca veri toplama araçlarını doldurmaya ilişkin yazılı yönergede birkaç defa sözel olarak vurgulanmıştır. Herhangi bir süre kısıtlamasının olmadığı uygulama 25-30 dakika arasında değişen bir zaman diliminde gerçekleştirilmiştir.

2.4. Verileri Çözümleme Yöntemleri

Araştırmada “Kişisel Bilgi Formu”, “Saldırganlık Envanteri (SE)” ve “Bilişsel Duygu Düzenleme Ölçeği (BDD)”den elde edilen ham verilerin işlenmesi, çözümlenmesi ve yorumlanması için SPSS for WINDOWS 17.00 paket programından yararlanılmıştır.

İstatiksel çözümlenmelerde öncelikle örneklem grubunun Kişisel Bilgi Formu’ndaki sorulara verdikleri cevaplar doğrultusunda grubun genel yapısını tanıttıcı yüzde ve frekans değerlerine yer verilmiştir. Ayrıca grubun ilgili ölçme araçlarından aldıkları puanların ortalamaları (\bar{x}), standart sapma (ss) ve ölçmenin standart hata (SHx) değerleri hesaplanmıştır. Örneklem grubunu oluşturan genç yetişkinlerin saldırganlık ifade biçimlerinin duygu düzenleme tarzlarına ve cinsiyetlerine göre açıklanıp açıklanmadığını (yordanıp-yordanmadığını) belirlemek üzere “Eşzamanlı Çoklu Regresyon Analizi”nden yararlanılmış olup, regresyon analizi modelinde bilişsel duygu düzenleme tarzları (*kendini suçlama, kabul etme, düşünceye odaklanma, pozitif tekrar odaklanma, plana tekrar odaklanma, pozitif yeniden gözden geçirme, bakış açısına yerleştirme, yıkım ve diğerlerini suçlama*) ile “dummy” değişkenine dönüştürülen “cinsiyet” değişkeni yordayıcı/bağımsız değişkenler olarak, genç yetişkinlerin saldırganlık ifade tarzları ise (*fiziksel saldırganlık, sözel saldırganlık, dürtüsel saldırganlık, ve saldırganlıktan kaçınma*) ise yordanan/bağımlı değişkenler olarak belirlenmiştir.

Uygulanan Eşzamanlı Çoklu Regresyon Analizleri sonucunda elde edilen bulguların sunumunda öncelikli olarak yordanan/bağımlı değişken ve yordayıcı/bağımsız değişkenler arasındaki ilişki değerleri (r) ile aritmetik ortalama (\bar{x}), ve standart sapma (ss) değerlerine yer verilmiştir. Yordayıcı ve bağımlı değişkenler arasındaki ilişkiler Pearson Moment Korelasyon Katsayısı’ndan yararlanılarak hesaplanmıştır. Bağımlı değişkenlerle istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişkisi bulunmayan yordayıcı değişkenler regresyon modeline dâhil edilmemiştir. Çalışmada regresyon analizi sonuçları tablolaştırılarak sunulmuştur. Elde edilen istatistiklerin anlamlılığı APA kriterlerine uygun olarak ,05 düzeyinde çift yönlü olarak sınanmıştır.

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın amaçları kapsamında elde edilen verilerin istatistiksel çözümlenmelerine ilişkin bilgiler ve bu istatistiksel çözümlenmeler sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 1: Fiziksel Saldırganlık ve Yordayıcı Değişkenler İçin Aritmetik Ortalama (\bar{x}), Standart Sapma (ss) ve Korelasyon Katsayısı (r) Değerleri (N=426)

DEĞİŞKENLER	\bar{x}	ss	1	2	3	4	5
Fiziksel Saldırganlık	2,25	,94	-,13**	-,13**	,16***	,19***	,26***
Yordayıcı Değişkenler							
1. Plana Tekrar Odaklanma	15,71	2,63	1	,61***	-,21***	-,04	-,09*
2. Pozitif Yeniden Gözden Geçirme	14,50	2,79		1	-,23***	-,16***	-,13**
3. Yıkım	9,50	3,13			1	,50***	,14**
4. Diğerlerini Suçlama	10,71	2,92				1	,09**
5. Cinsiyet	1,67	,48					1

*** p<.000, ** p<.001, * p<.05

Tablo 1’de de görüldüğü üzere, genç yetişkinlerin fiziksel saldırganlık puan ortalamaları 2.25, standart sapma değerleri .94 ; plana tekrar odaklanma puan ortalamaları 15.71, standart sapma değerleri, 2.63; pozitif yeniden gözden geçirme puan ortalamaları 14.50, standart sapma değerleri 2.79; yıkım puan ortalamaları 9.50, standart sapma değerleri 3.13; diğerlerini suçlama puan ortalamaları 10.71 ve standart sapma değerleri ise 2.92 olarak hesaplanmıştır.

Fiziksel saldırganlık puanları ile yordayıcı değişkenler arasındaki ilişkiler incelendiğinde ise genç yetişkinlerin fiziksel saldırganlık ifade biçimleri puan ortalamaları ile plana tekrar odaklanma puanları arasında ($r = -.13$) $p < .01$ düzeyinde; pozitif yeniden gözden geçirme puanları arasında ($r = -.13$) $p < .01$ düzeyinde ters yönlü; buna karşın genç yetişkinlerin fiziksel saldırganlık ifade biçim puanları ile yıkım değişkeni arasında ($r = .16$) $p < .001$ düzeyinde, diğerlerini suçlama değişkeni ile ($r = .16$) $p < .001$ düzeyinde ve son olarak cinsiyet değişkeni ile ise ($r = .26$) $p < .001$ düzeyinde pozitif yönlü doğrusal bir ilişkinin var olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 2: Genç Yetişkinlerin Fiziksel Saldırganlık İfade Biçimlerinin Bilişsel Duygu Düzenleme Tarzları ve CinsiyetDeğişkenlerine Göre Yordanıp Yordanmadığına İlişkin Eş Zamanlı Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	B	Standart Hata B	β	t	R ²	F
Fiziksel Saldırganlık						
Sabit	1,44	,39	-	3,66***		
Plana Tekrar	-,03	,02	-,10	-1,64		
Odaklanma						
Pozitif Yeniden	-,00	,02	-,01	-,08	,11	10,33***
Gözden Geçirme						
Yıkım	,01	,02	,03	,60		
Diğerlerini Suçlama	,05	,02	,15	2,75**		
Cinsiyet	,46	,09	,24	5,08***		

*** $p < .000$, ** $p < .001$, * $p < .05$

Tablo 2’de görüldüğü üzere genç yetişkinlerin fiziksel saldırganlık ifade biçimleri için yapılan Eşzamanlı Çoklu Regresyon Analizi sonucunda bilişsel duygu düzenleme tarzlarından plana tekrar odaklanma, pozitif yeniden gözden geçirme, yıkım ve diğerlerini suçlama ile cinsiyet (erkek olmak) değişkenleri birlikte katılımcıların fiziksel saldırganlık ifade biçimlerini istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde [$F(5;420) = 10.33$; $p < .000$] yordamaktadır. Adı geçen değişkenler birlikte genç yetişkinlerin fiziksel saldırganlık ifade biçimlerinin toplam varyansının %11’ini açıklamaktadır.

Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin β ve t-Testi sonuçları incelendiğinde ise genç yetişkinlerin fiziksel saldırganlık ifade biçim puanları üzerinde sırasıyla cinsiyet (erkek olmak) ($\beta = .24$; $p < .000$) ve diğerlerini suçlamaya yönelik bilişsel duygu düzenleme tarzlarının ($\beta = .15$; $p < .01$) değişkenlerinin anlamlı yordayıcılıklarının olduğu; buna karşın duygu düzenleme tarzlarından plana tekrar odaklanma ($\beta = -1.64$; $p > .05$), pozitif yeniden gözden geçirme ($\beta = -.08$; $p > .05$) ve yıkım ($\beta = .60$; $p > .05$) değişkenlerinin genç yetişkinlerin fiziksel saldırganlık ifade biçimlerinin üzerinde anlamlı bir yordayıcılığının olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 3’de de görüldüğü üzere, genç yetişkinlerin sözel saldırganlık puan ortalamaları 3.14, standart sapma değerleri .67; kendini suçlama puan ortalamaları 11.61, standart sapma değerleri, 2.46; pozitif yeniden gözden geçirme puan ortalamaları 15.00, standart sapma değerleri 2.78; yıkım puan ortalamaları 9.50, standart sapma değerleri 3.11; diğerlerini suçlama puan ortalamaları 10.72 ve standart sapma değerleri ise 2.90 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 3: Sözel Saldırganlık ve Yordayıcı Değişkenler İçin Aritmetik Ortalama (\bar{x}), Standart Sapma (ss) ve Korelasyon Katsayısı (r) Değerleri (N=426)

DEĞİŞKENLER	\bar{x}	ss	1	2	3	4	5
Sözel Saldırganlık	3,14	,67	-,11*	-,12*	,19***	,30***	,18***
Yordayıcı Değişkenler							
1. Kendini Suçlama	11,61	2,46	1	,02	,27***	,12*	-,13***
2. Pozitif Yeniden Gözden Geçirme	15,00	2,78		1	-,23***	-,16***	-,13***
3. Yıkım	9,50	3,11			1	,50***	,14**
4. Diğerlerini Suçlama	10,72	2,90				1	,10*
5. Cinsiyet	,66	,47					1

*** p<.000, ** p<.001, * p<.05

Sözel saldırganlık puanları ile yordayıcı değişkenler arasındaki ilişkiler incelendiğinde ise sözel saldırganlık ifade biçimleri puan ortalamaları ile kendini suçlama puan ortalamaları arasında ($r = -.11$) $p < .05$ düzeyinde; pozitif yeniden gözden geçirme puanları arasında ($r = -.12$) $p < .05$ düzeyinde ters yönlü; buna karşın sözel saldırganlık ifade biçimi ile yıkım değişkeni arasında ($r = .19$) $p < .001$ düzeyinde, diğerlerini suçlama değişkeni ile ($r = .30$) $p < .001$ düzeyinde ve son olarak cinsiyet değişkeni ile ise ($r = .18$) $p < .001$ düzeyinde pozitif yönlü doğrusal bir ilişkinin var olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 4: Genç Yetişkinlerin Sözel Saldırganlık İfade Biçimlerinin Bilişsel Duygu Düzenleme Tarzları ve Cinsiyet Değişkenlerine Göre Yordam Yordanmadığına İlişkin Eş Zamanlı Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	B	Standart Hata B	β	t	R ²	F
Sözel Saldırganlık						
Sabit	2,85	,27	-	10,59***		
Kendini Suçlama	-,04	,01	-,14	-2,94**		
Pozitif Yeniden Gözden Geçirme	-,01	,01	-,04	-,91	,13	12,72***
Yıkım	,02	,01	,07	1,29		
Diğerlerini Suçlama	,06	,01	,25	4,84***		
Cinsiyet	,18	,07	,12	2,63**		

*** p<.000, ** p<.001, * p<.05

Tablo 4'de görüldüğü üzere genç yetişkinlerin sözel saldırganlık ifade biçimleri için yapılan Eşzamanlı Çoklu Regresyon Analizi sonucunda bilişsel duygu düzenleme tarzlarından kendini suçlama, pozitif yeniden gözden geçirme, yıkım ve diğerlerini suçlama ile cinsiyet (erkek olmak) değişkenleri birlikte katılımcıların sözel saldırganlık ifade biçimlerini istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde [$F(5;420) = 12.72$; $p < .000$] yordamaktadır. Adı geçen değişkenler birlikte genç yetişkinlerin sözel saldırganlık ifade biçimlerinin toplam varyansının %13'ünü açıklamaktadır.

Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin β ve t-Testi sonuçları incelendiğinde ise genç yetişkinlerin sözel saldırganlık ifade biçimleri üzerinde sırasıyla diğerlerini suçlama ($\beta = .25$; $p < .001$), kendini suçlamaya ($\beta = -.14$; $p < .01$) cinsiyet (erkek olmak) ($\beta = .12$; $p < .01$) değişkenlerinin anlamlı yordayıcılıklarının olduğu; buna karşın duygu düzenleme tarzlarından pozitif yeniden gözden geçirme ($\beta = -.91$; $p > .05$) ve yıkım ($\beta = 1.29$; $p > .05$) değişkenlerinin genç yetişkinlerin sözel saldırganlık ifade biçimlerinin üzerinde anlamlı bir yordayıcılığının olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 5: Dürtüsel Saldırganlık ve Yordayıcı Değişkenler İçin Aritmetik Ortalama (\bar{x}), Standart Sapma (ss) ve Korelasyon Katsayısı (r) Değerleri (N=426)

DEĞİŞKENLER	\bar{x}	ss	1	2	3	4
Dürtüsel Saldırganlık	2,66	,64	-,18***	-,19***	,27***	,26***
Yordayıcı Değişkenler						
1. Plana Tekrar Odaklanma	15,71	2,63	1	,61***	-,21***	-,04
2. Pozitif Yeniden Gözden Geçirme	14,99	2,79		1	-,23***	-,16***
3. Yıkım	9,49	3,13			1	,50***
4. Diğerlerini Suçlama	10,71	2,91				1

*** p<.000, ** p<.001, * p<.05

Tablo 5’de de görüldüğü üzere, genç yetişkinlerin dürtüsel saldırganlık puan ortalamaları 2.66, standart sapma değerleri .64; plana tekrar odaklanma puan ortalamaları 15.71, standart sapma değerleri, 2.63; pozitif yeniden gözden geçirme puan ortalamaları 14.99, standart sapma değerleri 2.79; yıkım puan ortalamaları 9.49, standart sapma değerleri 3.13; diğerlerini suçlama puan ortalamaları 10.71 ve standart sapma değerleri ise 2.91 olarak hesaplanmıştır.

Dürtüsel saldırganlık puanları ile yordayıcı değişkenler arasındaki ilişkiler incelendiğinde ise genç yetişkinlerin dürtüsel saldırganlık ifade biçimleri puan ortalamalarıyla plana tekrar odaklanma puan ortalamaları arasında ($r= -.18$) $p<.001$ düzeyinde; pozitif yeniden gözden geçirme puanları arasında ($r= -.19$) $p<.001$ düzeyinde ters yönlü; buna karşın dürtüsel saldırganlık ifade biçimi ile yıkım değişkeni arasında ($r= .27$) $p<.001$ düzeyinde ve son olarak diğerlerini suçlama değişkeni ile ise ($r= .26$) $p<.001$ düzeyinde pozitif yönlü doğrusal bir ilişkinin var olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 6: Genç Yetişkinlerin Dürtüsel Saldırganlık İfade Biçimlerinin Bilişsel Duygu Düzenleme Tarzlarına Göre Yordama Yordanmadığına İlişkin Eş Zamanlı Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	B	Standart Hata B	β	t	R ²	F
Dürtüsel Saldırganlık						
Sabit	2,61	,25	-	10,67***		
Plana Tekrar Odaklanma	-,03	,01	-,10	-1,73		
Pozitif Yeniden Gözden Geçirme	-,02	,01	-,07	-1,20	,12	13,79***
Yıkım	,03	,01	,15	2,70**		
Diğerlerini Suçlama	,04	,01	,17	3,18**		

*** p<.000, ** p<.001, * p<.05

Tablo 6’da da görüldüğü üzere genç yetişkinlerin dürtüsel saldırganlık ifade biçimleri için yapılan Eşzamanlı Çoklu Regresyon Analizi sonucunda bilişsel duygu düzenleme tarzlarından plana tekrar odaklanma, pozitif yeniden gözden geçirme, yıkım ve diğerlerini suçlama değişkenleri birlikte katılımcıların dürtüsel saldırganlık ifade biçimlerini istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde [$F(4;421)= 13.79$; $p<.000$] yordamaktadır. Adı geçen değişkenler birlikte genç yetişkinlerin dürtüsel saldırganlık ifade biçimlerinin toplam varyansının %12’isini açıklamaktadır.

Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin β ve t-Testi sonuçları incelendiğinde ise genç yetişkinlerin dürtüsel saldırganlık ifade biçimleri üzerinde sırasıyla diğerlerini suçlama ($\beta= .17$; $p<.01$) ve yıkım ($\beta= -.15$; $p<.01$) değişkenlerinin anlamlı yordayıcılıklarının olduğu; buna karşın duygu

düzenleme tarzlarından plana tekrar odaklanma ($\beta = -1.73$; $p > .05$) ve pozitif yeniden gözden geçirme ($\beta = -1.20$; $p > .05$) değişkenlerinin genç yetişkinlerin dürtüsel saldırganlık ifade biçimlerinin üzerinde anlamlı bir yordayıcılığının olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 7: Saldırganlıktan Kaçınma Yordayıcı Değişkenler İçin Aritmetik Ortalama (\bar{x}), Standart Sapma (ss) ve Korelasyon Katsayısı (r) Değerleri (N=426)

DEĞİŞKENLER	\bar{x}	ss	1	2
Saldırganlıktan Kaçınma	3,19	1,04	,11*	,10*
Yordayıcı Değişkenler				
1. Pozitif Yeniden Gözden Geçirme	14,99	2,79	1	,40**
2. Bakışaısına Yerleştirme	13,41	2,68		1

*** $p < .000$, ** $p < .001$, * $p < .05$

Tablo 7’de de görüldüğü üzere, genç yetişkinlerin saldırganlıktan kaçınma puan ortalamaları 3.19, standart sapma değerleri 1.04; pozitif yeniden gözden geçirme puan ortalamaları 14.99, standart sapma değerleri 2.79; bakışaısına yerleştirme puan ortalamaları 13.41 ve standart sapma değerleri ise 2.68 olarak hesaplanmıştır.

Saldırganlıktan kaçınma puanları ile yordayıcı değişkenler arasındaki ilişkiler incelendiğinde ise genç yetişkinlerin saldırganlıktan kaçınma puan ortalamalarıyla pozitif yeniden gözden geçirme puanları arasında ($r = -.11$) $p < .05$ düzeyinde ve yine benzer şekilde bakışaısına yerleştirme puanları ile de ($r = -.10$) $p < .05$ düzeyinde pozitif yende doğrusal bir ilişkinin var olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 8: Genç Yetişkinlerin Saldırganlıktan Kaçınma Tarzı İle Bilişsel Duygu Düzenleme Tarzlarına Göre Yordanıp Yordanmadığına İlişkin Eş Zamanlı Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	B	Standart Hata B	β	t	R ²	F
Saldırganlıktan Kaçınma						
Sabit	4,006	,315	-	12,73***		
Pozitif Yeniden	-,033	,020	-,089	1,68		
Gözden Geçirme					,02	3,41*
Bakışaısına	-,023	,020	-,061	1,15		
Yerleştirme						

*** $p < .000$, ** $p < .001$, * $p < .05$

Genç yetişkinlerin saldırganlıktan kaçınma davranışları için yapılan Eşzamanlı Çoklu Regresyon Analizi sonucunda bilişsel duygu düzenleme tarzlarından pozitif yeniden gözden geçirme ve bakışaısına yerleştirme tarzlarının birlikte katılımcıların saldırganlıktan kaçınma davranışlarını istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde [$F(2;423) = 3.41$; $p < .000$] yordamaktadır. Adı geçen değişkenler birlikte genç yetişkinlerin saldırganlıktan kaçınma davranışlarının toplam varyansının %2’sini açıklamaktadır.

Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin β ve t-Testi sonuçları incelendiğinde ise genç yetişkinlerin saldırganlıktan kaçınma eğilimleri üzerinde yalnız başlarına pozitif yeniden gözden geçirmenin ($\beta = 1.68$; $p > .05$) ve bakış açısına yerleştirmenin ($\beta = 1.15$; $p > .05$) anlamlı bir yordayıcılığının olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Genç yetişkinlerin saldırganlık ifade biçimlerinin bilişsel duygu düzenleme tarzlarına ve cinsiyetlerine göre açıklanıp açıklanmadığını belirlemek üzere yapılan bu çalışma, cinsiyet ve bilişsel duygu düzenleme tarzlarının birlikte genç yetişkinlerin fiziksel ve sözel saldırganlık ifade biçimlerini anlamlı düzeyde açıkladığını ortaya koymuştur.

Yapılan istatistiksel analizler neticesinde örneklem grubunu oluşturan genç yetişkinlerin fiziksel saldırganlık ifade biçimleri ile bilişsel duygu düzenleme tarzlarından diğerlerini suçlama hariç plana tekrar odaklanma (ters yönlü), pozitif yeniden gözden geçirme ve bunun yanı sıra cinsiyet değişkeni (erkek olma) ile aralarında ters yönlü anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Diğer bir ifade ile genç yetişkinlerin erkek olmaları ve bunun yanı sıra diğerlerini suçlayıcı nitelikteki duygu düzenleme stratejileri kullanmaları arttıkça fiziksel saldırganlıklarının da arttığı; buna karşın plana tekrar odaklanma yani karşılaşılan olayla başa çıkmak için hangi adımların atılması gerektiğine dair sistemli düşünme ve pozitif yeniden gözden geçirme yani olaya kişisel gelişim açısından olumlu bir anlam yüklemeye azaldıkça fiziksel saldırganlığın da azaldığı saptanmıştır. Bunlara ek olarak bahsi geçen yordayıcı değişkenlerin birlikte genç yetişkinlerin fiziksel saldırganlıklarını anlamlı bir şekilde açıkladığı da ortaya çıkmıştır. Özellikle cinsiyet (erkek olmak) ve diğerlerini suçlama tazındaki bilişsel duygu düzenleme tarzının fiziksel saldırganlık üzerinde anlamlı yordayıcılıklarının olduğu tespit edilmiştir.

Benzer şekilde genç yetişkinlerin sözel saldırganlık ifade biçimleriyle cinsiyet (erkek olma) ve bilişsel duygu düzenleme tarzlarından diğerlerini suçlama ile yıkım arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu; buna karşın pozitif yeniden gözden geçirme ve kendini suçlama ile ise aralarında ters yönlü bir ilişkinin olduğu saptanmıştır. Bu sonuç, erkek olmanın ve bunun yanı sıra yıkım yani yaşanan olayların dehşet verici taraflarına odaklanma ve diğerlerini suçlama tarzındaki bilişsel duygu düzenleme stratejileri arttıkça sözel saldırganlığın da arttığı; buna karşın pozitif yeniden gözden geçirme ve kendini suçlama duygu düzenleme becerileri arttıkça sözel saldırganlığın azaldığı görülmektedir. Adı geçen yordayıcı değişkenler birlikte genç yetişkinlerin sözel saldırganlıklarını anlamlı düzeyde açıklamaktadır. Özellikle cinsiyet, diğerlerini ve kendini suçlama tazındaki bilişsel duygu düzenleme tarzının sözel saldırganlık üzerinde anlamlı yordayıcılıklarının olduğu tespit edilmiştir.

Erkek olmanın fiziksel ve sözel saldırganlığı artırıcı ve açıklayıcı bir etkisinin olması biyolojik kuramın öngördüğü gibi gen dizilimi (XY kromozonu), hormonal (testosteron) etkiler (Aronson, Wilson, Akert, 2005; Burney, 2006; Carlson, 1998; Christiansen ve Knussman, 1987; Donovan, 1985; Olweus, 1986; Olweus ve diğ., 1980; Scaramella ve Brown, 1978; Simon, 1981) ve cinsiyet rolleri ile açıklanabilir. Gerek toplumumuzda, gerekse diğer pek çok toplumda saldırganlık tepkileri genel olarak erkeklerin cinsiyet rolleri içinde ilişkilendirilerek açıklanır. Kadınlar daha pasif, çekingen ve bağımlı gibi özellikler altında değerlendirilirken, erkeklerin ise saldırgan, bağımsız, mantıklı, hırslı gibi özelliklere sahip olması hem kabul edilir, hem de onlardan bu davranışları sergilemeleri beklenir (Bem, 1974, 1984; Ickes, 1993; Prentice ve Carranza, 2002) Erkeklerin sergiledikleri saldırganlık tepkileri, toplum tarafından genellikle doğal karşılanır ve kolay kabullenebilir davranış biçimleri olarak değerlendirilir (Edmonds, 1977). Ayrıca Garnefski, Teerds, Kraaij, Legerstee ve Kommer (2004) tarafından yapılan çalışmanın da işaret ettiği gibi cinsiyete göre bireylerin kullandıkları duygu düzenleme stratejileri farklılaşabilir. Bu çalışma bulgularına göre kadınlar, gerçek olay yerine memnuniyet verecek konular üzerine düşünme stratejilerini erkeklere göre daha sık kullanır. Eisenberg, Spinrad ve Smith, (2004) erkekler ve kadınlar arasında duyguların dışavurum biçimlerini inceledikleri çalışmada, bu konuda erkekler ve kadınlar arasında farklılıkların olduğunu belirtmektedirler. Örneğin, erkekler kadınlara göre duygularını daha fazla keskin (örneğin saldırganlık) bir şekilde dışa vururken, kadınlar erkeklere göre duygularını daha çaresiz (örneğin ağlamak) bir şekilde dışa vurmaktadır.

Duyguların dışavurumu ile bireylerin bilişsel duygu düzenleme stratejilerinin yakından ilişkili olduğu belirtilmektedir. Alanda yapılan pek çok çalışma erkeklerin fiziksel ve sözel saldırganlığa başvurduklarını ortaya çıkarmıştır (Can , 2002; Çelik, 2006; Demirhan 2002; Ersoy 2001; Goldstein ve Tisak, 2004; Giles ve Heyman, 2005; Salmivalli ve diğ., 2000; Tok, 2001).

Bilişsel duygu düzenleme çerçevesinden bakıldığında genç yetişkinlerin fiziksel ve sözel saldırganlık ifade tarzlarının olumsuz nitelikteki adaptif olmayan (diğerlerini ve kendini suçlama) duygu düzenleme stratejileri tarafından açıklandığı görülmektedir. Bireyin kendi hakkındaki olumsuz düşüncelerini ve başkalarını suçlama eğilimlerini anlamlı şekilde yordayan bilişsel başa çıkma teorisi, duygusal sıkıntı ve olumsuz deneyimleriyle yakından ilişkilidir (Martin ve Dahlen, 2005). Bilişsel kuramlara göre “benliğe” ve “diğerlerine” ilişkin beklentiler yani bilişsel şemalar, bireylerin ilişkilerindeki bilişlerine, duygularına ve davranışlarına etki eder (Merrill ve diğ., 2005). Başkalarını suçlama genellikle olumsuz duygu teorileri özellikle öfke yaşantısı ve ifadesi ile ilişkilendirilerek açıklanır (Conway, 2005, Martin ve Dahlen, 2005). Olumsuz olaylarla ilişkili olarak duygu ve düşünceler üzerinde sürekli düşünme, etkili problem çözme becerisini engeller. Çünkü bu durum olumsuz bilişsel süreçleri daha erişebilir hale getirebilirken olumlu davranışların ortaya çıkmasını engelleyebilmektedir. Olumsuz olaylarla ilişkili olarak duygu ve düşünceler üzerinde sürekli düşünen bireylerin sürekli olumsuz duygular hakkında düşündükleri ve sıkıntı belirtilerine odaklandıkları ifade edilmektedir (Nolen-Hoeksema, 2000). Barth ve Bastiani, (1997), Schultz, Izard ve Bear (2004) tarafından yapılan çalışmalar sonucunda da bireylerin özellikle olumsuz durumlarda diğerlerinin kendilerine karşı olan davranışlarını “tehlikeli” ya da “düşmanca” algılama eğiliminde olduklarını ileri sürmüşler ve bunun da bireylerin saldırganlık düzeylerini arttırdığını ifade etmişlerdir. (Crick ve Dodge, 1996; Dodge ve Price, 1994; Dodge, Price, Bachorowski, ve Newman, 1990; Dodge ve Somberg, 1987; Lochman ve Dodge, 1994; Quiggle, Garber, Panak ve Dodge, 1992). Rey ve Extremera, (2012) tarafından yapılan araştırmada da özellikle kendini suçlama yani yaşadıklarından dolayı kendileri hakkında olumsuz düşüncelere sahip olma stratejisi ile olumsuz olaylarla ilişkili duygu ve düşünceler üzerinde sürekli düşünen bireylerin günlük yaşamda sözel ve fiziksel saldırganlık düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kendini suçlamanın hayal kırıklığına yol açtığı ve bunun da bireylerin saldırgan davranışlar göstermelerine neden olduğu belirtilmektedir.

Çalışmada elde edilen bir diğer bulgu ise genç yetişkinlerin dürtüsel saldırganlık ifade biçimleriyle duygu düzenleme tarzlarından diğerlerini suçlama ve yıkım arasında pozitif bir ilişkinin olduğu buna karşın yine duygu düzenleme tarzlarından plana tekrara odaklanma ve pozitif yeniden gözden geçirmeye ise aralarında ters yönlü anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Diğer bir ifade ile genç yetişkinlerin diğerlerini suçlayıcı ve yıkım yani yaşanan olayların dehşet verici taraflarına odaklanma nitelikteki adaptif olmayan duygu düzenleme stratejileri kullanmaları artıkça dürtüsel saldırganlıklarının da arttığı; buna karşın plana tekrar odaklanma yani karşılaşılan olayla başa çıkmak için hangi adımların atılması gerektiğine dair sistemli düşünme ve pozitif yeniden gözden geçirme yani olaya kişisel gelişim açısından olumlu bir anlam yükleme azaldıkça ise dürtüsel saldırganlığın da azaldığı saptanmıştır. Bunlara ek olarak bahsi geçen yordayıcı değişkenlerin birlikte genç yetişkinlerin dürtüsel saldırganlıklarını anlamlı bir şekilde açıkladığı da ortaya çıkmıştır. Özellikle diğerlerini suçlama ve yıkım tazındaki olumsuz nitelikteki adaptif olmayan bilişsel duygu düzenleme tarzının genç yetişkinlerin dürtüsel saldırganlıkları üzerinde anlamlı yordayıcıları vardır.

Elde edilen bu bulgu bilişsel başa çıkma teorisinin ileri sürdüğü adaptif olmayan başa çıkma tarzlarını kullanan bireylerin adaptif başa çıkma stratejilerini kullanan bireylere nazaran daha fazla olumsuz yaşantılar (Lazarus, 1993) örneğin saldırganlık deneyimler görüşüyle paralellik göstermektedir. Rey ve Extremera (2012)'nin yapmış oldukları çalışmada, bu araştırmada elde edilen bulgularla tutarlıdır. Rey ve Extremera (2012) çalışmalarında yıkım yani yaşanan olayların dehşetini

açıkça vurgulayan düşünceler boyutunun diğer boyutlara göre depresif belirtilerle daha yüksek düzeyde ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Bu stratejinin kullanılması bireylerin hiçbir şey yapamayacaklarmış gibi sorunları koşulsuz olarak kabul etme eğiliminde olduklarını, hatta sorunların gerçekten daha kötü olduğunu düşündüklerini ifade etmektedir. Böyle bir durumda bireylerin saldırganlık eğilimlerinde de artış gözlemlenmektedir.

Son olarak bu çalışmada genç yetişkinlerin saldırganlıktan kaçınma yönündeki eğilimleriyle ile bilişsel duygu düzenleme tarzlarından pozitif yeniden gözden geçirme ve bakış açısına yerleştirme arasında doğrusal yönde bir ilişkinin var olduğu anlaşılmaktadır. Bilişsel duygu düzenleme tarzlarından pozitif yeniden gözden geçirme, yani olaya kişisel gelişim açısından olumlu bir anlam yükleme arttıkça saldırganlıktan kaçınma artmaktadır. Bakış açısına yerleştirmek, yani diğer olaylarla karşılaştırıldığında yaşanan olayın ağırlığını hafifletmede rol oynayan düşünceler arttıkça saldırganlıktan kaçınma artmaktadır. Bu sonuçlar yani yaşanan olayla ilgili bilişsel çarpıtmalarda bulunmama bireylerin saldırgan davranışlarını kontrol edebilmesinde önemli rol (Martin ve Dahlen, 2004) oynayabileceğini gösterir niteliktedir. Bilişsel duygu düzenleme tarzlarından pozitif yeniden gözden geçirme ve bakış açısına yerleştirme tarzlarının birlikte katılımcıların saldırganlıktan kaçınma davranışlarını istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde yordamaktadır ancak tek başlarına açıklayıcı bir etkilerinin bulunmadığı sonucuna da ulaşılmıştır.

Bireylerin bilişsel duygu düzenleme stratejileri kullanımlarında farklılıklar bulunabilmektedir. Bu farklılığın nedenlerine bakıldığında bu nedenlere yol açan etkenlerin başında bireylerin bireysel, duygusal, bilişsel ve sosyal farklılıklara sahip olmaları yer almaktadır (Gross ve John, 2003). Bu nedenle duygu düzenlemenin sadece yaşanan duygu deneyimleri ilgili davranışların düzenlenmesi olmadığı, aynı zamanda toplumsal bağlamdan da etkilenen amaçlanan davranışlar olduğu belirtilmektedir (Eisenberg ve Spinard, 2004; Fischer ve Manstead, 2004).

Sonuç olarak bu çalışmada genç yetişkinlerin saldırganlık ifade biçimleri (fiziksel, sözel, dürtüsel, saldırganlıktan kaçınma) bilişsel duygu düzenleme tarzlarına (yıkım, diğerlerini suçlama, kendini suçlama) ve cinsiyetlerine göre açıklanmaya çalışılmıştır. Bilişsel duygu düzenlemenin değişebileceği ve öğrenilebileceği dikkate alındığında eğitim programları aracılığıyla bu stratejilerin kazanılması önemli hale gelebilmektedir. Bu nedenle bireylere bu konuda beceriler kazandırabilmek için çeşitli eğitim programları hazırlanabilir. Ayrıca bu çalışma özellikle farklı saldırganlık ifade biçimlerini ve toplumsal cinsiyet rollerini ölçümleyen ölçme araçları ile yeniden yapılarak genişletilebilir. Buna bağlı olarak özellikle Türk kültürüne özgü ölçme araçlarının kullanılmasının daha anlamlı sonuçlar verebileceği düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Allende, K., L. (2004). *Relationships violence: women perpetrators*. Unpublished Doctoral Dissertation, La Verne University, California.
- Archer, J. (1991). The influence of testosterone on human aggression. *British Journal of Psychology*, 82, 1–28.
- Aronson, E., Wilson, T.D. & Akert, R.B. (2005). *Social psychology*. Pearson Education International. Fifth Edition.
- Barth, J. M. & Bastiani, A. (1997). A longitudinal study of emotion recognition and preschool children's social behavior. *Merrill–Palmer Quarterly*, 43, 107–128.
- Bem, S. L. (1974). Sex role adaptability: One consequence of psychological androgyny. *Journal of Personality and Social Psychology*, 31, 634–643.

- Bem, S. L. (1984). Androgyny and gender schema theory: A conceptual and empirical integration. In T. B. Sonderegger (Eds.), *Psychology and gender: Nebraska Symposium on Motivation*, Nebraska: University of Nebraska Press.
- Berkowitz, L. (1993). *Aggression: Its causes, consequences, and control*. New York: Academic Press.
- Brehm, S. S. & Kassin, S. M. (1990). *Social psychology*. Boston: Houghton Mifflin.
- Burney, D. (2006). An investigation of anger styles in adolescent students. *Florida A M University*, 57, 1-2.
- Can, S. (2002). *Aggression Questionnaire adlı ölçeğin Türk popülasyonunda geçerlik ve güvenirlik çalışması*. GATA Haydarpaşa Eğitim Hastanesi, Psikiyatri Servisi, Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, İstanbul.
- Carlson, N. (1998). *Physiology of behavior*. (6th ed). Allyn and Bacon; Needham Heights, MA.
- Christiansen, K. & Knussman, R. (1987). Androgen levels and components of aggressive behavior in men. *Hormones and Behavior* 21, 170-180.
- Conway, A. M. (2005). Girls, aggression and emotion regulation. *American Journal of Orthopsychiatr*, 75; 2, 334-339.
- Crick, N. R. & Dodge, K. A. (1994). A review and reformulation of social information processing mechanisms in children's social adjustment. *Psychological Bulletin*, 115, 74-101.
- Crick, N. R. & Dodge, K. A. (1996). Social information processing mechanisms in reactive and proactive aggression. *Child Development*, 67, 993-1002.
- Çelik, H & Otrar, M. (2009). Saldırganlık envanterinin (aggression inventory) Türkçeye uyarlanması: Geçerlik ve güvenirlik çalışmaları. *Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 29, 101-120.
- Çelik, H. (2006). Üniversite birinci sınıf öğrencilerinin saldırganlık tepkileri ile bağlanma tarzları ve kişilerarası şemaları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Marmara Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Çelik, H. (2010). Bağlanma, saldırganlık ve şiddet. (İçinde) *Bağlanma, Evlilik ve aile psikolojisi*. Solmuş, T. (Ed) Sistem Yayıncılık İstanbul. S:402-413).
- Davidson, R. J., Putman, K.M. & Larson, C.L. (2000). Dysfunction in the neural circuitry of emotion regulation- A possible prelude to violence. *Science*, 289, 591-594.
- Demirhan, M. (2002). *Kendini açma düzeyleri farklı genel lise öğrencilerinin bazı değişkenler açısından saldırganlık düzeylerinin incelenmesi*. Anadolu Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi . Eskişehir.
- Dodge, K. A. & Price, J. M.(1994). On the relation between social information processing and socially competent behavior in early school-aged children. *Child Development*, 65, 1385-1397.
- Dodge, K. A. & Somberg, D. R. (1987). Hostile attributional biases among aggressive boys are exacerbated under conditions of threat to the self. *Child Development*, 58, 213-224.
- Dodge, K. A. & Crick, N. R. (1990). Social information processing bases of aggressive behavior in children. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 53, 1146-1158.
- Dodge, K. A., Price, J. M., Bachorowski, J. & Newman, J. P. (1990). Hostile attributional biases in severely aggressive adolescents. *Journal of Abnormal Psychology*, 99, 385-392.
- Donovan, B. T. (1985). *Hormones and human behaviour*. New York: Cambridge University Press.
- Eisenberg, N. & Fabes, R. A. (1992). *Emotion and its regulation in early development: New directions for child development*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Eisenberg, N. & Spinard, T. L. (2004). Emotion-related regulation: Sharpening the definition. *Child Development*, 75, 334-339.

- Eisenberg, N., Fabes, R. A., Nyman, M., Bernzweig, J., Bernzweig, J. & Pinuelas, A. (1994). The relations of emotionality and regulation to children's anger-related reactions. *Child Development*, 65, 109-128.
- Eisenberg, N., Spinrad, T.L. & Smith, C.L. (2004). Emotion-related regulation: Its conceptualization, relations to social functioning, and socialization. P. Philippot ve R. S. Feldman (Eds.), *The Regulation of Emotion* (277-306). London: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Ersoy, Ş. (2001). *Çocuk yuvasında kalanlarla ailesiyle yaşayan dokuz onbir yaş grubundaki çocukların saldırganlık eğilimlerinin incelenmesi*. Ankara Üniversitesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara.
- Felsten, G. & Hill, V. (1999). Aggression questionnaire hostility scale predicts anger in response to mistreatment. *Behavior Research and Therapy*, 37, 87-97.
- Fischer, A. H. & Manstead, A.S.R. (2004). Motives and norms underlying emotion regulation. P. Philippot ve R. S. Feldman (Eds.), *The Regulation of Emotion* (187-210). London: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Garnefski, N. & Kraaij, V. (2006). Relationships between cognitive emotion regulation strategies and depressive symptoms: A comparative study of five specific samples. *Personality and Individual Differences*, 40, 1659–1669.
- Garnefski, N., Kraaij, V. & Spinhoven, P. (2001). Negative life events, cognitive emotion regulation and emotional problems. *Personality and Individual Differences*, 30, 1311–1327.
- Garnefski, N., Teerds, J., Kraaij, V., Legerstee, J. & Kommer, T. (2004). Cognitive emotion regulation strategies and depressive symptoms: differences between males and females. *Personality and Individual Differences*, 36, 267–276.
- Gehlbach, L.,A.,N. (2000). *The relation between emotional state, social cognition, and aggression in boys*. Unpublished Doctoral Dissertation. Southern Illinois University.
- Giles, J. W. & Heyman, G. D. (2005). Young children's beliefs about the relationship between gender and aggressive behaviour. *Child Development*, 76, 107-121.
- Gladue B. A., (1994). *Measures for clinical practice: A sourcebook: Vol. 2 Adults* (4th ed.). Fischer, J., & Corcoran, K. (Ed) New York: Oxford University Press.
- Goldstein, S. E. & Tisak, M. S. (2004). Adolescents' outcome expectancies about relational aggression within acquaintanceships, friendships, and dating relationships. *Journal of Adolescence*, 27, 283–302.
- Gormly, A. V., & Brodzinsky, D. M. (1993). *Life-span human development*. Orlando, FL: Holt, Rinehart, & Winston
- Gross, J. J. & John, O. P. (2003). Individual differences in two emotion regulation processes: Implications for affect, relationships, and well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 85, 348-362.
- Gross, J. J. (1998). Antecedent-and response-focused emotion regulation: Divergent consequences for experience, expression and physiology. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74, 224-237.
- Gross, J.J. & Levenson, R.W. (1993). Emotional suppression: Physiology, self-report, and expressive behavior. *Journal of personality and social psychology*, 64, 6, 970-986.
- Huesmann, L. R.(1987). An information processing model for the development of aggression. *Aggressive Behavior*, 14, 13-24
- Ickes, W. (1993). Traditional gender roles: Do they make, and then break, our relationships? *Journal of Social Issues*, 49, 71-86
- Lazarus, R. S. (1993). Coping theory and research: Past, present, and future. *Psychosomatic Medicine*, 55, 234–247.

- Lazarus, R. S. (1999). *Stress and emotion: A new synthesis*. New York: Springer Publishing Company.
- Lochman, J. E. & Dodge, K. A. (1994). Social-cognitive processes of severely violent, moderately aggressive, and nonaggressive boys. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 62, 366–374.
- Loeber, R. & Hay, D. (1997). Key issues in the development of aggression and violence from childhood to early adulthood, *Annual Review of Psychology*, 48, 371-410.
- Lui, J. (2004). Childhood Externalizing Behavior: Theory and Implications. *Journal of Child and Adolescent Psychiatric Nursing*, 17, 3, 93-103.
- Martin, R. C. & Dahlen, E. R. (2004). Irrational beliefs and the experience and expression of anger. *Journal of Rational Emotive and Cognitive-Behavior Therapy*, 22, 3–20.
- Martin, R. C. & Dahlen, E. R. (2005). Cognitive emotion regulation in the prediction of depression, anxiety, stress, and anger. *Personality and Individual Differences* 39, 1249–1260
- Merrill, L. L., Thomsen, C. J., Crouch, J. L., May, P., Gold, S. R., & Milner, J. S. (2005). Predicting adult risk of child physical abuse from childhood exposure to violence: Can interpersonal schemata explain the association? *Journal of Social and Clinical Psychology*, 24, 981-1002.
- Morris, C.G. (2002). *Psikolojiyi anlamak*. (Çev: Belgin Ayvaşık ve Melike Sayıl). Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları. No: 23.
- Nolen-Hoeksema, S. (2000). The Role of Rumination in Depressive Disorders and Mixed Anxiety/Depressive Symptoms. *Journal of Abnormal Psychology*, 109, 3, 504-511.
- Olweus D, Mattsson A, Schalling D. & Low, H. (1980). Testosterone, aggression, physical and personality dimensions in normal adolescent males. *Psychosomatic Medicine* 42,253-269.
- Olweus D. (1986). Aggression and hormones: Behavioral relationship with testosterone and adrenaline. In Olweus D, Block J, Radke-Yarrows M (eds): *Development of Antisocial and Prosocial Behavior*. New York: Academic Press, pp 51-72.
- Onat, O & Otrar, M. (2010). Bilişsel duygu düzenleme ölçeğinin Türkçeye uyarlanması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları. *Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 31, 123-143.
- Prentice, D. A. & Carranza, E. (2002). What women should be, shouldn't be, are allowed to be, and don't have to be: The contents of prescriptive gender stereotypes. *Psychology of Women Quarterly*, 26 (4), 269-28
- Quiggle, N. L., Garber, J., Panak, W. F. & Dodge, K. A. (1992). Social information processing in aggressive and depressed children. *Child Development*, 63, 1305–1320.
- Raine, A. (2002). Biosocial studies of antisocial and violent behavior in children and adults: A review. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 30, 4, 311-326.
- Rey, L. & Extremera, N. (2012). Physical-verbal aggression and depression in adolescents: The role of cognitive emotion regulation strategies. *Universitas Psychologica*, 11, 4, 1245-1254.
- Salmivalli, C., Kaukiainen, A. & Lagerspetz, K. (2000) Aggression and sociometric status among peers: Do gender and type of aggression matter? *Scandinavian Journal of Psychology*, 41.
- Scaramella T.,J, & Brown ,W.,A. (1978). Serum testosterone and aggressiveness in hockey players. *Psychosomatic Medicine* 40, 262-265.
- Schultz, D., Izard, C., E. & Bear, G., (2004). Children's emotion processing: Relations to emotionality and aggression. *Development and Psychopathology*, 16 , 371–387.
- Simon N., G. (1981). Hormones and human aggression: A comparative perspective. *International Journal of Mental Health* 10, 2,60-74.
- Şenel, F. (2003). Beynin gizemi. *Bilim ve Teknik Dergisi*. Yeni Ufuklara Eki. Ankara.
- Thompson, R. A. (1991). Emotional regulation and emotional development. *Educational Psychology Review*, 3, 269-307.

- Thompson, R. A. (1994). Emotion Regulation: A theme in search of defination. In N. A. Fox, The Development of emotion regulation: *Biological and Behavioral Consideration Monographs of the Society for Research in Child Development*, 59, 25-52.
- Tok, Y. (2001). *Cinsiyet rolleri ile ilgili farkli kalıp yargılara sahip üniversite öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri*. Hacettepe Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- Vander Zanden, J. W. (1993). *Human development*. New York: McGraw-Hill.